

Характерні риси кластероутворення в регіонах України

Гріднєв М.А.

перший заступник начальника
Головного управління ДФС у Черкаській області

У статті висвітлено особливості кластероутворення у регіонах України, розглянуто, які саме кластерні ініціативи були втілені, та причини, через які кластеризація не призвела до бажаного результату. Визначення пріоритетних напрямів кластеризації у багатьох регіонах України не враховує особливостей промислового розвитку, залишаючи поза увагою галузі промисловості з найбільшим потенціалом кластеризації та сформовані міжгалузеві кооперативні зв'язки. Пріоритетні чинники сприяння кластерній політиці України свідчать про те, що діяльність державної та місцевої влади є одним із найвпливовіших чинників і саме він найбільше гальмує формування кластерної політики та перешкоджає її дослідженню, аналізу та поширенню. Окреслено напрями сприяння кластерним ініціативам через зміну вектору державної політики в Україні.

Ключові слова: кластер, кластеризація, агломераційна карта, кластерна політика, стратегія, кластерні ініціативи.

Гріднєв Н.А. ХАРАКТЕРНЫЕ ЧЕРТЫ КЛАСТЕРООБРАЗОВАНИЯ В РЕГИОНАХ УКРАИНЫ

В статье освещены особенности кластерообразования в регионах Украины, рассмотрено, какие именно кластерные инициативы были воплощены, и причины, по которым кластеризация не привела к желаемому результату. Определение приоритетных направлений кластеризации во многих регионах Украины не учитывает особенностей промышленного развития, оставляя без внимания отрасли промышленности с наибольшим потенциалом кластеризации и межотраслевые кооперативные связи. Приоритетные факторы содействия кластерной политике Украины свидетельствуют о том, что деятельность государственной и местной власти является одним из самых влиятельных факторов и именно он больше всего тормозит формирование кластерной политики и препятствует ее исследованию, анализу и распространению. Определены направления содействия кластерным инициативам через изменение вектора государственной политики в Украине.

Ключевые слова: кластер, кластеризация, агломерационная карта, кластерная политика, стратегия, кластерные инициативы.

Gridnyev M.A. CHARACTERISTIC RATES OF CLUSTERING IN THE REGIONS OF UKRAINE

The article describes the features of cluster formation in the regions of Ukraine, considered what cluster initiatives were implemented and the reasons from which clusterization did not lead to the desired result. Determination of priority directions of clusterization in many regions of Ukraine does not take into account the peculiarities of industrial development, leaving out the attention of the industry with the greatest potential of clusterization and formed inter-branch cooperative ties. Priority factors contributing to the cluster policy of Ukraine show that the activities of state and local authorities are one of the most influential factors, and it is the most impeding the formation of a cluster policy and impeding its research, analysis and dissemination. The directions of promoting cluster initiatives through the change of the state policy vector in Ukraine are outlined.

Keywords: cluster, clustering, agglomeration map, cluster policy, strategy, cluster initiatives.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Кластер у тій формі і з тим економічним змістом, який ми його знаємо сьогодні, – порівняно молоде ринкове утворення, для окремих економік світу масове формування кластерів усе ще залишається недосяжним. Формування кластерних утворень в Україні фактично розпочалося з часів незалежності, коли радянські підприємства вже не могли існувати повноцінно у попередній формі, а новостворені ринкові суб'єкти економічної діяльності ще не мали ні прикладів ефективного функціонування, ні знань, ні відповідним чином створених передумов у вигляді ринкового сприяння та належним

чином сформованої законодавчої бази. У деяких розвинених країнах кластери досягли такого розвитку, що змогли створити новітню регіональну економіку (США, Японія, Канада тощо). Практика впровадження кластерів у різних країнах довела їхню специфічність і складність, необхідність певних передумов та організаційно-структурної бази. Україна, яка характеризується ринковими процесами, що роблять кластери привабливими для суб'єктів господарювання, намагається сформувати такі засади кластерної політики, які б забезпечили розвиток та успішність кластерів не лише для регіональної економіки, а й для економіки країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

В економіці питання, пов'язані з розвитком, особливостями створення і функціонування кластерів, висвітлені у вітчизняній і зарубіжній науковій літературі достатньо широко. Серед вітчизняних науковців варто виділити М. Войнаренка, С. Кримського, І. Михасюка, С. Мочерного, В. Новицького, Ю. Павленка, Ю. Пахомова, О. Плотнікова, О. Субочева, А. Філіпенка, В. Чужикова та ін. До найбільш відомих зарубіжних дослідників у сфері кластерів та кластероутворення виділяємо В. Бандурина, В. Гжегожа, С. Долгова, П. Жозета, Е. Леммера, М. Кітінга, Дж. Клегга, М. Портера, В. Прайса, А. Ругмана, Дж. Сороса, С. Ткачову та ін. Разом із цим процеси змін, що відбуваються в регіональній економіці, та їх невпинність обґрунтовують актуальність систематизації наявних та формулювання нових наукових підходів до вивчення економічних кластерів та кластеризації.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є обґрунтування характерних рис кластероутворення в регіонах України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Позитивний досвід економічно розвинених країн відповідним чином вплинув на український бізнес, сформувавши курс на кластерні ініціативи, адже функціонування кластеру обіцяло швидкий і значний прибуток, стабільність на ринку, вигідні конкурентні позиції та зміцнення його учасників як наслідок синергетичного ефекту. В Україні ідея кластероутворення була сформована за ініціативою економіста Вольфганга Прайса (США) наприкінці 90-х років ХХ ст. і втілена у Хмельницькій області у вигляді відразу кількох кластерів: швейного, будівельних матеріалів і агропромислового. Для розвитку кластерів було створено урядову громадську організацію «Поділля Перший» [1, с. 324].

У 2008 р. Міністерством економіки України було розроблено проект розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції створення кластерів в Україні», проте його не було затверджено. У 2009 р. Міністерством регіонального розвитку та будівництва України спільно з Національною академією наук розроблено проект Національної стратегії формування та розвитку транскордонних кластерів, який також не набув статусу офіційного документа [1, с. 324]. Ст. 120 та 127 Господарського кодексу України передбачають різні організаційно-правові форми об'єднань підприємств, а саме: асоціації, корпора-

ції, консорціуми, концерни, інші об'єднання підприємств, передбачені законом (союзи, спілки, асоціації підприємців тощо). Якщо порівнювати ці форми об'єднань підприємств із такою формою об'єднання, як кластер, то можна зазначити, що кластер може існувати в одній із таких організаційно-правових форм або бути окремою формою об'єднання підприємств [2].

Концепції Кабінету Міністрів України щодо Загальнодержавної програми розвитку малого і середнього підприємництва на 2014–2024 рр. (Розпорядження № 641-р від 28.08.2013), щодо Загальнодержавної цільової економічної програми розвитку промисловості на період до 2020 р. (Розпорядження № 603-р від 17.07.2013), щодо реформування державної політики в інноваційній сфері (Розпорядження № 691-р від 10.09.2012) передбачають розроблення та виконання програм інтеграції суб'єктів малого і середнього підприємництва в національні та міжнародні інноваційні й технологічні кластери; визначення на законодавчому рівні поняття «кластеризація» та порядку фінансування кластерів; створення науково-інноваційно-виробничих кластерів у високотехнологічних галузях; спрощення процедур утворення інноваційних кластерів. Метою та завданням Стратегії розвитку морських портів України на період до 2038 р., затвердженої Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 11.07.2013 № 548-р, є створення мережі кластерів у морських портах шляхом залучення приватних інвестицій [2].

У нашій державі досі не створено правових основ формування економічного кластеру, хоча його сутність і призначення відомі. Фактично кластери в Україні почали розвиватися як об'єднання підприємств на основі економічних інтересів та на довільній договірній формі між учасниками кластеру. Розглянемо специфічні риси кластероутворення у регіонах України на основі короткої характеристики втілених у них кластерних ініціатив для виявлення залежності між розвитком кластероутворення та гармонійним розвитком регіону.

Розглянемо, які саме кластерні ініціативи були втілені в регіонах України.

Як зазначалося вище, Подільський регіон ще в 1997–1998 рр. став піонером кластероутворення, де як територіальний експеримент економічного спрямування (Хмельницька область) була створена громадська організація «Асоціація «Поділля Перший». Це була спроба зупинити спад виробництва і під-

вищити продуктивність промисловості регіону, використовуючи переваги від кооперації та об'єднання зусиль самих підприємств без залучення державних коштів. Було розпочато формування структур, заснованих на мережевій моделі управління виробничо-комерційною діяльністю [2]. У результаті хмельницький будівельний кластер «Поділля» об'єднав більше 30-ти підприємств будівельної індустрії, де було створено до 5 тис. нових робочих місць [1; 3; 8].

В інших регіонах України (Тернопільському, Вінницькому, Прикарпатському, Чернівецькому, Львівському та ін.) кластерні ініціативи теж були розпочаті, підтримувані успішним досвідом розвинених країн. Майже в усіх областях були зроблені спроби об'єднання підприємств у кластери, але результативність цих спроб низька. Так, Вінницька область для розбудови партнерських відносин між фірмами-виробниками та переробниками агропродукції [3] у 2012 р. створила відповідний кластер; Чернівецький регіон підтримав створення туристичного транскордонного кластеру на основі програми «Сім чудес України» [3].

Можна навести й інші приклади. У Херсонській області завдяки перетину важливих транспортних шляхів створено перший в Україні транспортно-логістичний кластер «Південні ворота України», а в Миколаївській області після формування першого в області кластеру суднобудування та річкового судноплавства почав формуватися потужний морегосподарський кластер [4, с. 116].

Тією чи іншою мірою можна назвати успішним кластер ІТ-технологій у м. Львів, хоча його ефективність є відносною, оскільки за наявності активно діючого нині порталу кластерів, який функціонує протягом тривалого періоду, активність кластерних утворень мала би бути значно вищою.

У табл. 1 наведено окремі приклади втілення кластерних ініціатив на національному та регіональному рівнях [5].

Переважна більшість областей України розглядає кластерну модель як інструмент для реалізації двох головних завдань – забезпечення ефективного розвитку АПК та розбудови інноваційної моделі у промисловості, що визначено цілями застосування кластерного підходу у дев'яти та семи областях відповідно (табл. 1). Іншими зазначеними у стратегіях напрямками розбудови кластерної моделі є розвиток туристичного сектору (у т. ч. «зеленого» туризму), стимулювання транскордонного співробітництва, зміцнення потенціалу

малого та середнього підприємництва (МСП) і розбудова його інфраструктури, вирівнювання регіонального розвитку та вирішення проблем депресивних регіонів, становлення галузі альтернативної енергетики [6, с. 7].

Успішність кластерних утворень у розвинених країнах нашою є на запитання: що ж гальмує формування кластерної політики та заважає її успішній реалізації в Україні? можливо, в нашій державі не існує потенційних економічних передумов для розвитку кластерів? вони тому неефективні, що в силу відсутності кластерного потенціалу не можуть існувати в нашій державі?

Виходячи з тривалості періоду, коли перші кластерні утворення лише з'явилися у регіонах нашої держави, нині, за строк більше як 20 років, кластерна політика могла би бути доволі розвиненою, відпрацьованою, з адекватним ринковим та економічним умовам інструментарієм. Проте цього не трапилося через те, що кількість кластерів, які змогли стати успішними та досягти поставлених цілей (наприклад, динамічне зростання показників ефективності та збільшення впливу на ринку), є дуже малою. Таке твердження зовсім не узгоджується з висновками більшості наукових праць [1; 12–14] про те, що кластери – це чи не єдиний шлях для виходу з кризи вітчизняної економіки, адже всі вони є надзвичайно успішними. На жаль, це не зовсім так. Видаючи бажане за дійсне, деякі дослідники наголошують на результатах діяльності кластерних утворень на фоні більшості підприємств вітчизняної економіки замість висвітлювати ці результати порівняно з аналогічними в розвинених країнах (а вони переважно посередні).

Визначення пріоритетних напрямів кластеризації в багатьох регіонах України не враховує особливостей промислового розвитку, залишаючи поза увагою галузі промисловості з найбільшим потенціалом кластеризації та сформовані міжгалузеві кооперативні зв'язки (наприклад, суднобудування та морська індустрія у Миколаївській області). У переважній більшості регіональних стратегій має місце копіювання цілей та стратегічних пріоритетів регіонального розвитку зі стратегій інших регіонів, включаючи пріоритетні напрями та сектори для створення та розвитку кластерів (насамперед щодо створення кластерів в АПК та для розвитку підприємницького середовища) [7].

Як було зазначено вище, дослідження кластерного потенціалу є дуже важливим для

Таблиця 1

Окремі приклади втілення кластерних ініціатив в Україні в період 1998–2008 рр.

	1998 р.	2006 р.	2008 р.	2008 р.	2008 р.
Заходи	«Поділля перший» Перші кластерні заходи (тури з місцевими та міжнародними компаніями, навчання тощо) В кластерах: пошиття одягу, будівельні матеріали, будівництво, продукти харчування, фермерство та тваринництво, туризм	Промисловий парк «Соломоново» Логістичний кластер «Берег-Карпати» Прийняття на місцевому рівні законодавчих актів щодо сприяння кластероутворенню (наприклад, рішення обласної ради від 24.04.2009 «Про створення транскордонних центрів транспортних послуг та логістики»)	Кластерні асоціації в ІТ та деревообробній галузі Включення кластерної концепції в стратегію розвитку міста; здійснення досліджень щодо створення місцевих кластерів	Створено онлайн-портал для обміну інформацією та зв'язками між членами українських регіональних кластерів Здійснюються дослідження діяльності кластерів	Аналіз економіки регіонів та кластерів Розроблення стратегій розвитку кластерів в окремих областях (на основі висновку Моніторингової групи за підтримки Фонду «Ефективне управління»)
Результати	Засновано асоціації кластерів «Будівельний кластер», «Кластер пошиття» та туристичний кластер «Кам'янець»; кластери не співпрацюють активно; асоціації є пасивними та майже невидимими на національному та міжнародному рівнях	Промисловий парк не повністю відповідає кластерному підходу; втілення заходів із співпраці серед логістичних кластерів не активне; не використовуються вигоди від транскордонної співпраці	ІТ-кластер у Львівській області є активним, надаючи компаніям реальні вигоди від співпраці; існує певний рівень активності асоціацій в деревообробній галузі	Команда доктора Соколенка здійснила декілька досліджень про кластери (2005, 2010) та опублікувала карту кластерних організацій	Наслідком однієї з розроблених стратегій розвитку кластерів стало заснування активного ІТ-кластеру

Таблиця 2

Застосування кластерної моделі в регіонах України

Мета	Область	Кількість областей
Збільшення ефективності агропромислового виробництва та реалізація потенціалу АПК	Вінницька, Житомирська, Закарпатська, Івано-Франківська, Кіровоградська, Полтавська, Тернопільська, Чернівецька, Чернігівська	9
Запровадження інноваційної моделі розвитку в промисловості	Вінницька, Житомирська, Закарпатська, Кіровоградська, Тернопільська, Чернівецька	7
Зміцнення потенціалу МСП і розбудова його інфраструктури	Волинська, Полтавська, Чернівецька, Донецька, Львівська, Херсонська	6
Забезпечення розвитку рекреаційного потенціалу та туристичної галузі	Тернопільська, Херсонська, Чернівецька, Чернігівська	4
Стимулювання транскордонного співробітництва та прикордонних територій	Вінницька, Закарпатська, Львівська	3
Зменшення диспропорцій розвитку у регіоні	Київська, Миколаївська	3
Забезпечення розвитку сектору альтернативної енергетики	Івано-Франківська, Чернігівська	2

формування ефективної політики кластероутворення, яка, своєю чергою, є інструментом управління для досягнення регіоном гармонізації економічного розвитку. Для дослідження кластерного потенціалу в регіонах науковці пропонують вивчати його з погляду географічної передумови та потенціалу галузей. Ми пропонуємо додати дослідження перешкод та їх структури.

Оскільки географічна локалізація підприємств є однією з обов'язкових умов створення кластеру, виявити наявність кластерного потенціалу за цією ознакою у сферах економічної діяльності України пропонується на основі аналізу агломераційної карти (рис. 1) [7].

Виходячи з огляду агломераційної карти, в Україні кластерний потенціал існує у сільському господарстві, виробництві продуктів харчування та тютюну, металу, нафти, газу, транспортних послуг та логістиці. Хоча кількість підприємств, які зосереджені, наприклад, у галузях виробництва металу, нафти, газу та транспортних послуг, незначна, кількість працівників, що зайняті на цих підприємствах, перевищує 300, 500 та 600 тис. відповідно. Це означає, що зазначені підприємства належать до великих за обсягами виробництва, а тому для них створення кластеру є або довгостроковою перспективою розвитку, або ж створенням опори для інших підприємств регіону, що важливо для великих підприємств із погляду створення розгалуженого ринку на регіональному рівні. Галузі, які характеризуються великою кількістю підприємств із кількістю працівників менше ніж 50–60 тис.,

є більш схильні до кластерних об'єднань, що виходить із самої сутності кластеру.

Розглянемо потенціал регіонів щодо створення кластерів у різних галузях економіки на основі іншого критерію – офіційної статистичної інформації, яка висвітлює локалізацію зайнятих працівників у цих сферах. Потенційно перспективними є галузі, які історично мають сформований у відповідній галузі пріоритет, ресурсні, географічні, кліматичні та інші передумови, які співпадають, зокрема, із картою агломерації (рис. 2) [8].

Виходячи з рис. 2, потенціал для формування кластерів існує, наприклад, у сільському господарстві Черкаської, Миколаївської, Кіровоградської областей; у біотехнічній галузі – у м. Київ та Харківській області; виробництві взуття – у Чернівецькій області; виробництві товарів зі шкіри – у Закарпатті. Враховуючи наявні умови агломерування в Україні, впровадження кластерної політики могло би заохотити ріст кластерів, розвиваючи локальні економічні переваги [9]. Разом із цим варто зауважити, що одна з переваг кластерної політики полягає у створенні потенційних умов для побудови дієвого кластеру навіть без наявної промислової агломерації. Прикладом є Саскачеванський біотехнологічний кластер у Канаді, побудований завдяки потужному кредитуванню штату на базі Університету Саскачевана. Його ефективна діяльність забезпечила першість регіону в організації досліджень у сфері біонаук у Канаді [10].

На нашу думку, вищенаведене підтверджує те, що розроблення і реалізація виваже-

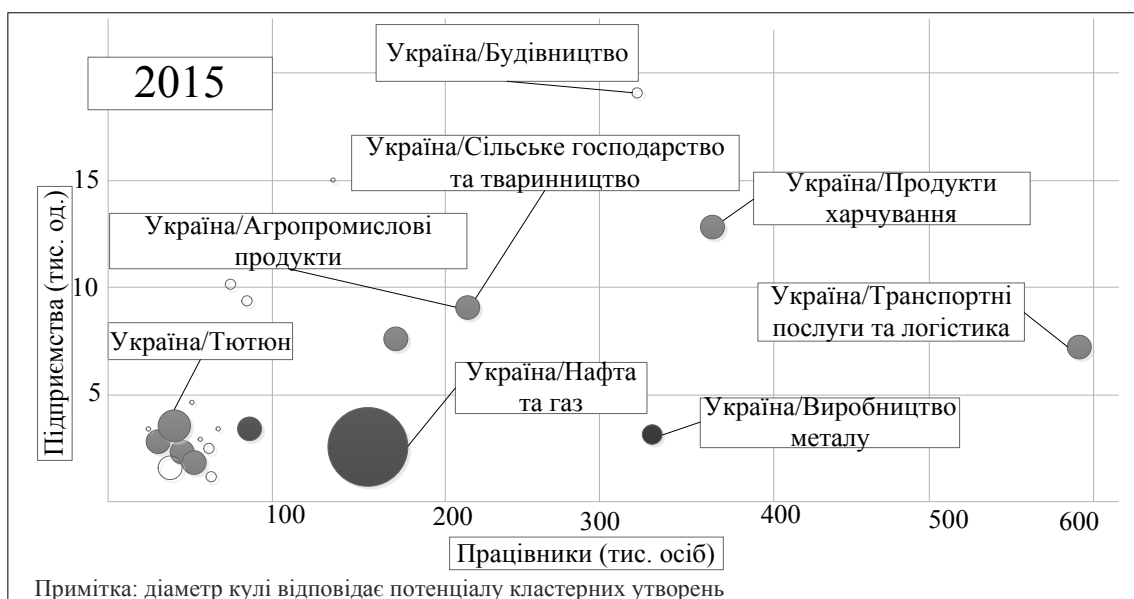

Рис. 1. Агломераційна карта кластерного потенціалу України

Джерело: розрахунки автора на основі даних European Cluster Observatory (дані 2015 р.)

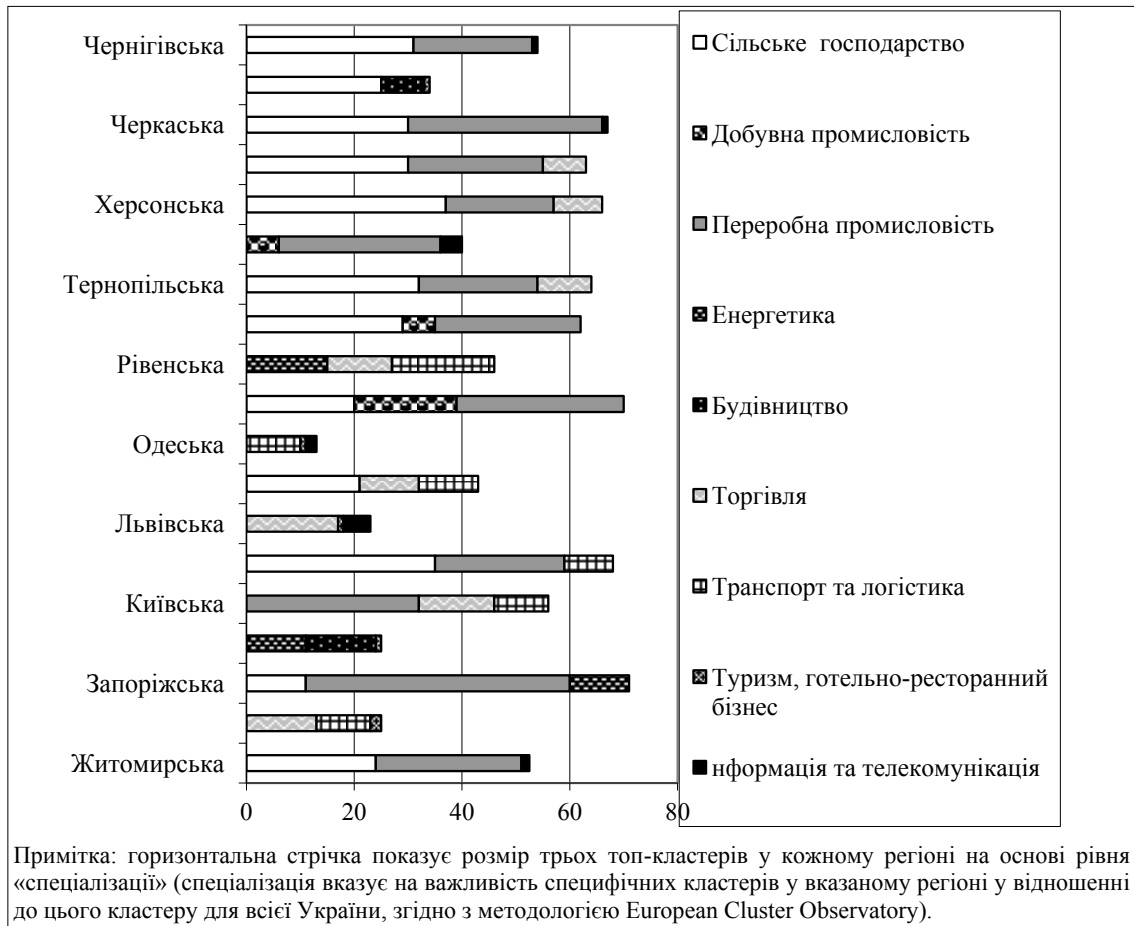

Рис. 2. Потенціал кластероутворення за галузями та сферами діяльності

Джерело: розрахунки автора на основі даних European Cluster Observatory (дані 2015 р.)

ної кластерної політики в Україні та її регіонах не лише стимулювали б їх промисловий розвиток, а також були б інструментом для їх гармонійного економічного розвитку. Разом із цим констатуємо, що тільки агломераційної карти чи статистичної інформації для висновку щодо наявності кластерного потенціалу недостатньо.

Konstantynova and Wilson (2014) запропонували складники, які під час упровадження всіх етапів кластерної політики (на регіональному або національному рівні) мають призвести до її успішної реалізації. Встановивши важливість цих компонентів для управління політикою, було визначено, що чим вищий показник за кожним компонентом, тим ефективнішою є кластерна політика. Водночас низькі показники хоча б за одним із компонентів можуть призвести до зниження ефективності всієї політики [11]. Для їх оцінки і вимірювання було використано систему показників, що формують Індекс глобальної конкурентоспроможності. Використання Індексу надає можливість здійснити та дослідити міжнародне порівняння кластерних ініціатив у період 2015–2016 рр. Для висвітлення регіональної кластерної ситуації варто використати український Національний індекс конкурентоспроможності.

Для вимірювання ефективності кластерної політики виокремлено групи показників, пов'язаних із такими важливими складниками, як:

1 – людський капітал – готовність до довгострокової участі та загальна прийнятність проєктів;

2 – влада та довіра до неї учасників;

3 – співпраця між учасниками та інститутами інфраструктури (платформа для комунікацій та спільна участь влади, дослідницьких установ та бізнесу);

4 – політична стабільність та підтримка, визначені умови діяльності бізнесу [12] (рис. 3).

З рисунку видно, що показники, які відображають позицію України, є низькими майже в усіх категоріях; найвищі показники спостерігаються у категорії 1 «людський капітал» (ті, які стосуються освіти та навчання) та категорії

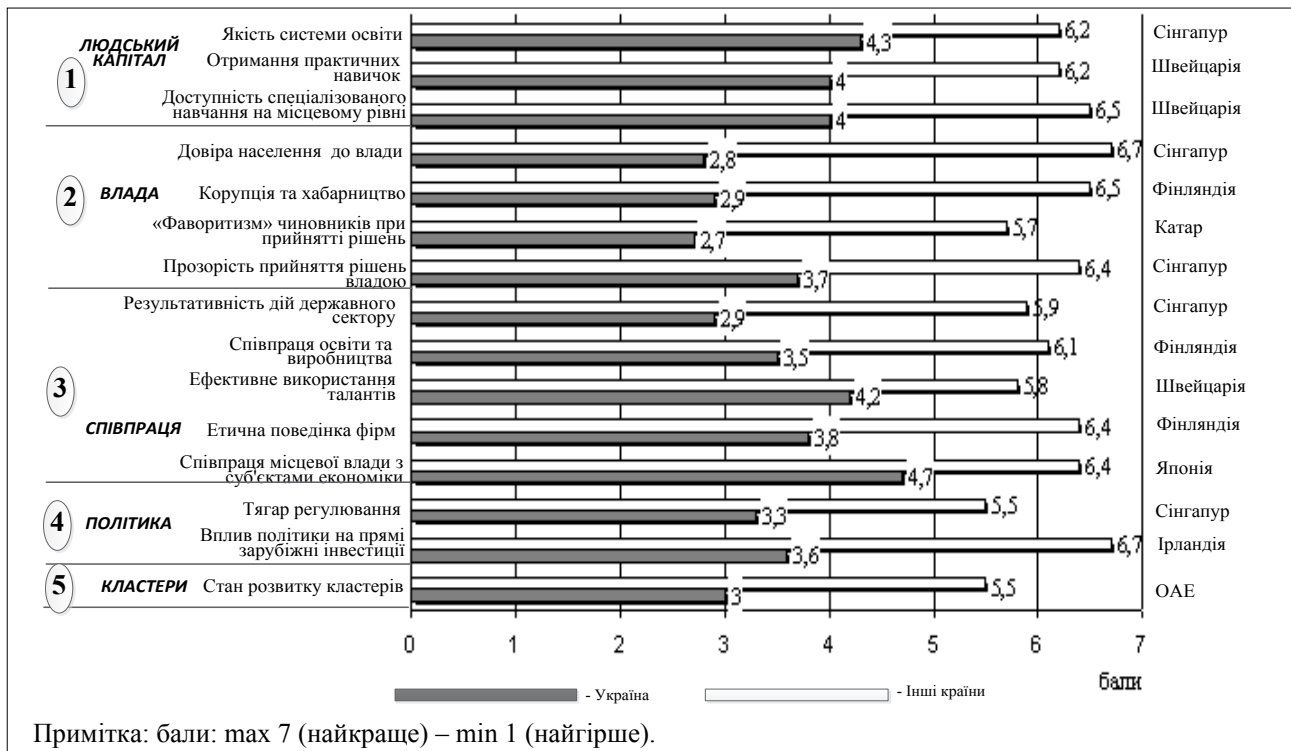

Рис. 3. Пріоритетні чинники сприяння кластерній політиці України та максимальні показники (з указанням країни) у відповідній категорії

Джерело: сформовано автором на основі Звіту глобальної конкурентоспроможності за 2015–2016 рр.

З «співпраця» (інтенсивність місцевої співпраці та використання талантів), найнижчі – належать до категорій «влада» та «політика» (у частині довіри до державного сектору, політиків, податкового тиску а також хабарництва, якості дій державного сектора). Вирахований на основі вищенаведених показників показник потенційного розвитку кластерів також є низьким, він досягає половини від показника розвиненої країни Об'єднаних Арабських Еміратів. Виходячи із сукупності показників, які безпосередньо впливають на інтенсивність формування кластерів та ефективність їх розвитку, діяльність державної та місцевої влади є одним з найвпливовіших чинників і саме він найбільше гальмує формування кластерної політики та перешкоджає її дослідженню, аналізу та поширенню [13].

Кластерна політика може бути вдалою лише за сприяння місцевої та державної влади, яка повинна створити для цього відповідні умови. Необхідна зміна наявного вектору економічних перетворень із боку влади та спрямування їх на розроблення, прогнозування та впровадження кластерної політики. Безумовно, лише зусилля влади не зможуть створити відповідних умов, але як складова частина платформи передумов мають велике

значення. У цій частині, як наголошують наковці й практики [2; 13], варто спрямувати зусилля на три напрями (створення стимулів, забезпечення доступності інформації, розподілення влади та ресурсів), які ми вважаємо за доцільне корегувати та доповнити ще такими:

- 1) формування кластерної стратегії;
- 2) створення законодавчих передумов для кластерних ініціатив та реалізації стратегії;
- 3) створення стимулів;
- 4) послідовність і обґрунтованість дій влади, підвищення довіри до владних структур;
- 5) державна підтримка та розподіл ресурсів.

Найважливіші із цих напрямів у розгорнутому вигляді подано в табл. 3.

Реалізація поданих у таблиці напрямів приречена на невдачу без відповідним чином організованих наукових досліджень, які безпосередньо не належать до компетенції влади, але підтримуються і стимулюються нею. Саме вони мають стати основою для реалізації вищенаведених напрямів.

Висновки з цього дослідження. Як свідчить проведений аналіз, регіони України ще не готові до формування інноваційного типу кластерних структур, які функціонують в економічно розвинених країнах. Незважаючи на

Таблиця 3

Напрями сприяння кластерним ініціативам через зміну вектору державної політики в Україні

Сфера	Опис кластерної ініціативи	Оптимальне рішення для України
<i>Стимулювання кластероутворення</i>	Ефективність будь-якого підприємства забезпечується людиною, що приймає рішення на основі інтересів (стимулів). Формування стимулів – одна з рушійних сил розвитку кластероутворення. Стимули повинні змінюватися і підсилюватися залежно від стадії виконання проекту	Джерелом стимулів може стати більш активна участь суспільства та бізнесу у розробленні державної політики. Світова економіка та європейські стандарти спонукають до формування кластерів та створюють відповідну мотиваційну основу
<i>Інформаційна основа кластероутворення</i>	Для формування кластерів інформованість має бути повна як із боку учасників майбутнього кластера, так і з боку держави щодо ресурсів та витрат, необхідних для досягнення бажаних результатів розвитку регіону	Вибір й удосконалення інструментарію, пов'язаного з розвитком кластерів. Поліпшення регіональних показників на тлі поліпшення якості інформації, що сприятиме якіснішій кластерній політиці
<i>Розподіл влади та ресурсів</i>	Рішення, пов'язані з накопиченням прав суб'єктів, бізнесу та ресурсів, визначають не лише кластерну, а й регіональну політику	Децентралізація у розподілі ресурсів та прийнятті рішень владою та бізнесом в Україні сприятиме формуванню кластерної політики та відповідного механізму управління

розвиток кластерних ініціатив за роки незалежності нашої країни, ефективність вітчизняних кластерів є низькою. На основі аналізу доведено, що найбільшою перешкодою для ефективної кластерної політики та розвитку кластерних утворень є комплекс проблем, пов'язаних із владою та державною підтримкою, яка має ґрунтуватися на відповідним чином побудованих наукових дослідженнях. Виділено пріоритетні напрями сприяння кластерним ініціативам через зміну вектору державної політики в Україні: формування кластерної стратегії; створення законодавчих передумов для кластерних ініціатив та реалізації стратегії; створення стимулів; послідовність та обґрунтованість дій влади, підвищення довіри до владних структур; державна підтримка й розподіл ресурсів.

На тлі економічних перетворень та в умовах неврегульованості відповідного правового

поля як у державі, так і в її регіонах подальший розвиток кластерів супроводжувався значними складнощами і перешкодами. Відсутність необхідних елементів ділової інфраструктури, їх загальна слабкість на тлі різкого зниження аж до ліквідації бюджетного фінансування повністю зруйнували основу для ефективного процесу кластероутворення.

Нині в Україні без створення відповідним чином сформованої політики та механізму управління кластери не можуть бути ні основою, ні інструментом для гармонізації економічного розвитку регіону. Усвідомлення практичної сутності кластероутворення та дослідження на основі адекватних перетворенням ринку та економіки методів кластерного потенціалу дадуть змогу сформувати систему інтересів, стимулів та обґрунтують актуальність використання такого потужного інструменту, як кластер.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Волковська Г.Г., Яновський П.О. Теоретичні основи кластероутворення: закордонний та вітчизняний досвід. Наукоємні технології. 2013. № 3(19). С. 322–326.
2. URL: <http://yur-gazeta.com/publications/practice/civilne-pravo/klaster-na-revoluciya-v-ukrayini.html>.
3. URL: <http://ucluster.org/blog/2012/04/rinkova-ekonomika-na-osnovi-virobnichikh-klasteriv/>.
4. URL: www.agrocluster1.com.ua.
5. Осипов В.М., Єрмакова О.А. Перспективи створення морегосподарського кластера в Україні. Економіка і прогнозування. 2009. № 3. С. 111–122.
6. URL: https://ec.europa.eu/easme/sites/easme-site/files/documents/cluster_go_international_20170322.pdf.
7. Пріоритети державної політики розвитку промислових кластерів в Україні. Механізми формування регіональних пріоритетів розвитку: аналіт. доп. / С.О. Біла, О.В. Шевченко, В.І. Жук, В.В. Романова та ін.; за ред. С.О. Білої. Серія «Економіка» № 75. С. 1–14.

8. URL: <https://www.clustercollaboration.eu/eu-initiatives/european-cluster-observatory>.
9. URL: http://ec.europa.eu/growth/industry/policy/clusters/observatory_pl.
10. URL: <https://voxukraine.org/2016/06/08/ukrainian-cluster-policy-whats-wrong-ukr/>.
11. SREDA Saskatoon Regional Economic Development Authority (2016).
12. Konstantynova A., Wilson, J.R. Comparing Cluster Policies: An Analytical Framework – Orkestra Instituto Vasco de Competitividad (Orkestra Working Paper № 2014-R01).
13. Keech R. William, Munger, Michael C., Simon, C. (2012). Market Failure and Government Failure. In Public Choice World Congress. Miami.
14. Ketels C.H.M., Memedovic O. From clusters to cluster-based economic development. International Journal Technological Learning, Innovation and Development. 2008. № 1(3). С. 375–392.

REFERENCES:

1. H.H. Volkovs'ka, P.O. Yanovs'kyi. Teoretychni osnovy klasteroutvorennya: zakordonnyy ta vitchyznyanyy dosvid. // Naukoyemni tekhnolohiyi, 2013. # 3 (19) S. 322-326
2. Elektronnyy resurs. Rezhym dostupu: <http://yur-gazeta.tsom/publitsations/pratstitse/tsivilne-pravo/klaster-na-revolutsiya-v-ukrayini.html>
3. Elektronnyy resurs. Rezhym dostupu: <http://utsluster.org/blog/2012/04/rinkova-ekonomika-na-osnovi-virobnichikh-klasteriv/>
4. Elektronnyy resurs. Rezhym dostupu: www.agrotsluster1.tsom.ua
5. Osypov V.M., Yermakova O.A. Perspektyvy stvorennya morehospodars'koho klastera v Ukrayini // Ekonomika i prohnozuvannya. – 2009. – N3. – S.111-122.
6. Elektronnyy resurs. Rezhym dostupu: https://ets.europa.eu/easme/sites/easme-site/files/dotsuments/tsluster_go_international_20170322.pdf
7. Priorytety derzhavnoyi polityky rozvytku promyslovykh klasteriv v Ukrayini. Mekhanizmy formuvannya rehional'nykh priorytetiv rozvytku: analit. dop. / S. O. Bila, O. V. Shevchenko, V. I. Zhuk, V. V. Romanova [ta in.]; za red. S. O. Biloyi Seriya «Ekonomika» # 75. - S. 1-14
8. Elektronnyy resurs. Rezhym dostupu: <https://www.tslustertollaboration.eu/eu-initiatives/european-tsluster-observatory>
9. Elektronnyy resurs. Rezhym dostupu: http://ets.europa.eu/growth/industry/politsy/tslusters/observatory_pl
10. Elektronnyy resurs. Rezhym dostupu: <https://voxukraine.org/2016/06/08/ukrainian-tsluster-politsy-whats-wrong-ukr/>
11. SREDA Saskatoon Regional Economic Development Authority (2016)
12. Konstantynova, A.; Wilson, J. R. (2014). Comparing Cluster Policies: An Analytical Framework – Orkestra Instituto Vasco de Competitividad (Orkestra Working Paper No. 2014-R01).
13. Keech, R. William; Munger, Michael C.; Simon, C. (2012). Market Failure and Government Failure. In Public Choice World Congress. Miami.
14. Ketels, C. H.M.; Memedovic, O. (2008). From clusters to cluster-based economic development. International Journal Technological Learning, Innovation and Development, 1(3), 375–392.